

7. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. 70 с.
8. Белкіна-Ковальчук О. В. Роль критичного мислення в сучасній освіті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. № 52. С. 219–224.

Федоров М.В.

кандидат педагогічних наук, викладач
Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка
Черкаської обласної ради»

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНOSTІ ГРОМАДИ

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз соціальної роботи як важливого чинника формування та зміцнення соціальної згуртованості громади. Розкрито сутність поняття «соціальна згуртованість» як інтегративної характеристики соціального розвитку територіальної громади, що ґрунтується на взаємній довірі, солідарності, соціальній відповідальності та активній громадянській участі. Обґрунтовано роль соціального працівника як посередника між особою, громадою та соціальними інститутами. Визначено основні напрями діяльності фахівців соціальної роботи, спрямовані на посилення соціальної інтеграції, підтримку вразливих груп населення, розвиток соціального капіталу та формування партнерських взаємодій у громаді.

Ключові слова: соціальна робота, соціальна згуртованість, територіальна громада, соціальна інтеграція, соціальний капітал, соціальні послуги.

Fedorov M. Social work as a factor of community social cohesion. The article provides a theoretical analysis of social work as an important factor in the formation and strengthening of community social cohesion. The essence of the concept of “social cohesion” as an integrative characteristic of community development based on mutual trust, solidarity, social responsibility and civic participation is revealed. The role of the social worker as a mediator between the individual, the community and social institutions is substantiated. The main areas of social work aimed at enhancing social integration, supporting vulnerable

population groups, developing social capital and strengthening partnership interactions within the community are identified.

Key words: *social work, social cohesion, community, social integration, social capital, social services.*

Актуальність дослідження. У сучасних умовах розвитку українського суспільства проблема соціальної згуртованості громад набуває особливої значущості. Процеси децентралізації, соціально-економічні трансформації, внутрішні міграційні рухи, а також наслідки кризових явищ істотно впливають на соціальну структуру громад, актуалізуючи питання єдності, взаємної підтримки та довіри між їх членами.

Соціальна згуртованість розглядається як необхідна умова стабільності громади, її здатності протидіяти кризам, ефективно реагувати на соціальні виклики та забезпечувати сталий розвиток. У цьому контексті соціальна робота виступає одним із ключових механізмів налагодження соціальних зв'язків, зменшення соціальної напруженості та формування активного громадянського середовища. З огляду на це, осмислення ролі соціальної роботи у процесах соціальної згуртованості громади є актуальним науковим і практичним завданням сучасної соціальної політики.

Метою статті є теоретичне обґрунтування соціальної роботи як чинника соціальної згуртованості громади та визначення основних напрямів професійної діяльності соціальних працівників у процесі зміцнення соціальної інтеграції населення.

Виклад основного матеріалу. У науковому дискурсі соціальна згуртованість трактується як рівень єдності спільноти, що проявляється у наявності спільних цінностей, норм, взаємної довіри, готовності до співпраці та солідарної відповідальності за розвиток громади. Вона формується на основі соціальної взаємодії, включеності громадян у спільну діяльність і відчуття приналежності до спільного соціального простору.

Соціальна згуртованість передбачає не лише фізичну присутність людей на одній території, а й активні горизонтальні зв'язки між членами громади, ефективну комунікацію та рівний доступ до соціальних ресурсів [1, с. 137]. Її рівень значною мірою визначає соціальну стабільність громади та якість життя населення. Соціальна робота є професійною діяльністю, спрямованою на підтримку особистості, груп і спільнот з метою подолання соціальних труднощів та підвищення рівня їх соціального функціонування. У громаді вона виконує комплексну функцію, поєднуючи соціальну підтримку, профілактику соціальних ризиків та розвиток соціальної активності населення.

Соціальний працівник у громаді виконує багатофункціональну професійну роль, що поєднує організаційний, комунікативний,

координаційний та посередницький аспекти діяльності. Він виступає фахівцем із налагодження соціальної взаємодії між різними групами населення, сприяючи формуванню партнерських відносин, взаєморозуміння та співпраці у межах територіальної громади. Завдяки безпосередній роботі з мешканцями соціальний працівник виявляє соціальні потреби, проблеми та потенційні ресурси громади, що дозволяє своєчасно реагувати на соціальні ризики та запобігати їх загостренню [8, с. 92].

Важливою складовою професійної діяльності соціального працівника є посередництво між громадянами та органами місцевого самоврядування, соціальними службами, освітніми та медичними установами. У цьому контексті він забезпечує доступ населення до соціальних послуг, сприяє реалізації прав людини та підтримує участь громадян у процесах ухвалення соціально значущих рішень. Посередницька функція дозволяє зменшити дистанцію між владою та громадою, підвищити рівень відкритості управлінських процесів і сформувати атмосферу взаємної відповідальності [2, с. 89]. Як координатор соціальних ініціатив і ресурсів соціальний працівник сприяє об'єднанню зусиль різних суб'єктів соціальної діяльності – органів влади, громадських і благодійних організацій, волонтерських рухів, освітніх закладів та місцевих активістів. Така координація забезпечує комплексний підхід до вирішення соціальних проблем, запобігає дублюванню функцій та сприяє ефективному використанню наявних ресурсів громади.

Професійна діяльність соціального працівника безпосередньо впливає на формування довіри між різними соціальними групами населення, що є ключовою передумовою соціальної згуртованості. Через підтримку діалогу, розвиток взаємодопомоги та залучення громадян до спільних соціальних проєктів формується соціальний капітал громади, який проявляється у готовності до співпраці, солідарності та спільної відповідальності за її розвиток. Таким чином, соціальний працівник виступає важливим агентом соціальних змін, здатним посилювати внутрішню єдність громади та забезпечувати її соціальну стійкість [7, с. 285].

Вагомим напрямом є робота з вразливими групами населення, що спрямована на запобігання соціальному виключенню, подолання маргіналізації та забезпечення рівних можливостей для участі у громадському житті. Надання соціальних послуг таким категоріям населення сприяє зменшенню соціальної напруженості та посиленню солідарності в громаді. Не менш важливим є розвиток громадської активності та залучення мешканців до прийняття соціально значущих рішень. Соціальні працівники ініціюють громадські заходи, волонтерські рухи, партнерські проєкти, що сприяють формуванню культури співпраці та відповідальності [5, с. 180].

Особливе значення має міжсекторальна взаємодія соціальних служб, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, громадських і благодійних

організацій. Така співпраця створює умови для комплексного вирішення соціальних проблем і підвищує ефективність соціальної роботи в громаді. Соціальний працівник виконує роль агента соціальних змін, спрямованих на зміцнення єдності громади. Його професійна діяльність базується на принципах гуманізму, соціальної справедливості, поваги до гідності людини та партнерської взаємодії. Через консультування, соціальний супровід, медіацію та громадську роботу фахівець сприяє подоланню соціальних конфліктів, розвитку взаєморозуміння та формуванню позитивного соціального клімату в громаді.

У процесі розвитку територіальної громади соціальна робота виступає не лише формою надання соціальних послуг, а й важливим соціальним механізмом консолідації населення. Її вплив на соціальну згуртованість реалізується через систему взаємопов'язаних механізмів, спрямованих на формування соціальної довіри, розвиток партнерських взаємин і активізацію громадянської участі.

Одним із ключових механізмів є соціальна інтеграція населення, яка передбачає залучення різних соціальних груп до спільного громадського життя. Соціальні працівники сприяють включенню осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, у соціальні процеси громади, забезпечуючи їм доступ до ресурсів, послуг та можливостей участі у спільних ініціативах. Такий підхід дозволяє зменшити рівень соціальної ізоляції та сформувати відчуття приналежності до громади [3, с. 232].

Важливу роль відіграє розвиток соціального діалогу та медіації. Соціальні працівники виступають посередниками у вирішенні соціальних конфліктів, сприяють налагодженню комунікації між різними групами населення, представниками влади та громадських організацій. Такий діалог забезпечує зниження соціальної напруги, формування культури взаємоповаги та конструктивної співпраці [4, с. 93].

Не менш значущим механізмом є активізація громадянської участі, що реалізується через підтримку волонтерського руху, ініціативних груп, громадських заходів і соціальних проєктів. Участь мешканців у спільній діяльності сприяє формуванню горизонтальних соціальних зв'язків, підвищенню рівня довіри та розвитку відповідальності за спільне благо. Усвідомлюємо, що соціальна робота також відіграє важливу роль у накопиченні соціального капіталу громади, який проявляється у здатності людей до взаємодопомоги, кооперації та спільного розв'язання проблем. Завдяки системній роботі соціальних служб відбувається зміцнення мереж взаємної підтримки, що підвищує стійкість громади до кризових ситуацій. Таким чином, соціальна робота забезпечує багатовекторний вплив на процеси соціальної згуртованості, поєднуючи підтримку окремої особистості з розвитком спільнот та соціальних інститутів [6, с. 322].

Висновки. Соціальна робота відіграє провідну роль у процесах формування соціальної згуртованості громади, виступаючи важливим механізмом соціальної інтеграції, підтримки вразливих груп та розвитку громадянської активності населення. Вона сприяє зміцненню соціальних зв'язків, підвищенню рівня довіри між членами громади та формуванню соціального капіталу. Ефективність соціальної роботи у громаді залежить від професійної компетентності соціальних працівників, міжсекторальної співпраці та активної участі громадян у соціальних процесах. Перспективи подальших досліджень убачаються у вивченні практичних моделей розвитку соціальної згуртованості та розробленні інструментів оцінювання її рівня в територіальних громадах.

Література

1. Крамська З. М. Роль викладача у формуванні стресостійкості та адаптивності здобувачів освіти в умовах військового стану. *Українські студії в європейському контексті*. 2025. № 10. С. 137–143.
2. Лапіна М. Д. Навчальна супервізія як метод професійної підготовки фахівців соціальної роботи. *Теорія і практика сучасної психології*. 2016. № 2. С. 89–93.
3. Лапіна М. Психолого-педагогічні особливості професійного навчання соціальних працівників. *Психологія особистості*. 2015. № 6.1. С. 232–241.
4. Мельничук І. М. Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців як педагогічна проблема. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2015. № 1. С. 92–96.
5. Співак Д. В. Динаміка розвитку професійної ідентичності майбутніх соціальних працівників. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Психологія*. 2016. № 4. С. 177–186.
6. Федоров М. В. Педагогічні засади формування професійної ідентичності майбутнього соціального працівника. *Українські студії в європейському контексті*. 2025. № 11. С. 322–328.
7. Шарова Т. М., Шаров С. В. Громадянська компетентність як необхідна умова розвитку демократичного суспільства. *Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (14-16 червня 2018 р., м. Мелітополь)*. Мелітополь: ФОП Однорог ТВ, 2018. С. 283–286.
8. Sharov S., Vorovka M., Sharova T., Zemlianska A. The Impact of Social Networks on the Development of Students' Social Competence. *International Journal of Engineering Pedagogy*. 2021. Vol. 11(3). Pp. 84–98.